

Tabii ki İslam düşüncesinin üzerinde Yunan filozoflarının etkisi olmuştur.

Ancak İran ve Hint düşüncesi ve Hint mistisizminin etkisini de yadsımamamız gerekiyor.

Geçmişte İslam dünyasında felsefe okumayan hiçbir düşünür yoktu. İslam düşünürleri genellikle Sokrat, Platon, Aristo ve Yeni Eflatunculuğa ilgi duymuşlardı.

Yanı sıra Thales gibi tabiatçı filozoflara ilgi duyan Ebu Bekir Razi'yi de unutmamamız gerekiyor.

Geçmişten günümüze İslam dünyasında en fazla bilinen ve sevilen filozof Sokrates'tir. Hiçbir eseri olmamasına rağmen Sokrates'in görüş ve düşünceleri İslam filozoflarının dikkatini çekmiştir. Bu görüşler İslam filozoflarının eserlerinde saklanmış ve bugüne kadar ulaşabilmiştir. Bu İslam dünyasının sadece kitapları değil aynı zamanda görüş ve düşünceleri de sahiplerinin adıyla birlikte saklayarak dünyaya aktardığını göstermektedir.

Sokrates, insanın doğuştan bir takım –apriori- bilgilere sahip olduğunu düşünmektedir. Bu bilgilerin insanlar farkında olmadığını ve dolayısıyla bu bilgilerin ortaya çıkarılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda kendi köleleri ile matematik üzerine konuşmalar yapan Sokrates'in onların bazı matematik formüllerini bildiklerini Platon "diyaloglar" adlı kitabında göstermeye çalışmaktadır. Annesi ebe olduğu için kullandığı bu yöntem "doğurtmacı" yöntem de denmiştir. Bu yöntem "Sokratik" ve "İronik" yöntem de denmektedir. Sokrates İslam dünyasında daha çok bir ahlak filozofu olarak tanınmaktadır. Hatta bazı kişiler Sokrates'in peygamber olduğunu bile iddia etmiştir.

İslam dünyasında çok ilgi gören diğer bir filozof ise, Platondur. Müslümanlar arasında "Eflatun" olarak biliniyor du.

Platon'un "Devlet", "Kanunlar", "Timaeus" ve "Sofist" gibi eserleri İslam dünyasında merakla okunan eserler arasındaydı. Hatta eserlerinde bulunan politeizm (çoktanrılı inanç) içeren yaklaşımlara rağmen Platon İslam dünyasında "Eflatun-i İlahi/İlahi Eflatun" olarak bilinmişti. İdeler alemi (gerçeklik dünyası) sanki öte alem olarak algılanmış ve düalist hayat anlayışı İslamiyet'e

uygun görüldüğü için Platon öte aleme inanıyormuş gibi düşünülmüş ve ona sempati ile bakılmıştır.

Platon Farabi, İhvanü's-Safa, Sühreverdi ve İbni Arabi başta olmak üzere birçok İslam filozofu üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Bu etkiler daha çok:

1. Ruh- beden düalizmi,
2. Misal alemi, (İdeler Alemi/Mağara Metaforu)
3. Varlık ve yokluk meselesi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Ahlakçı filozoflar üzerinde de Platon'un derin etkileri vardır. Bunları Farabi, İbni Miskeveyh ve Kınalızade Ali Efendi olarak tanımlayabiliriz.

Farabi'nin siyaset felsefesinde de Platon'un derin etkisi bulunmaktadır.

İslam dünyası üzerinde derin etkiler bırakan diğer bir filozof ise Aristo'dur. Aristo'nun "Metafizik" kitabının Müslümanlar tarafından 5 farklı çevirisi yapılmıştır. Ayrıca Aristo'nun "Organon" adlı mantık eseri İslam dünyasında eşsiz bir ilgi görmüştür. Tabii ki Aristo'nun Avrupa'ya nakledilen bütün eserleri İslam filozofları ve İslam mütercimleri tarafından nakledilmiştir.

Burada şunu içtenlikle söyleyebiliriz ki, eğer İslam dünyası bu kadar özen göstermeseydi bugün dünya Aristo'yu bu kadar açık seçik tanımayacaktı.

Öncelikle Organon kitabı İslam dünyasında o kadar fazla ilgi gördü ki Aristo'nun kıyas yöntemi fi khın kaynakları arasına girmiştir. Hatta İslam dünyasında medreselerde Aristo mantığı resmen

ezberletiliyordu.

Aristo denince İslam dünyasında herkesin aklına Farabi gelmektedir. İslam dünyasında "Muallim-i Evvel", Aristo'dur.

"

Muallim-i Sani"

ise

Farabi olarak kabul edilmiştir.

Aristo'yu Avrupa'ya tanıtan filozof kuşku yok ki İbni Rüşd idi. İbni Rüşd, Müslümanlar aslında bilim alanında Aristo'nun yöntemlerini kullanmıştır.

12. yüzyıldan önce Avrupa'da Aristo'nun birkaç kitabının tercümesinden başka bir şey yoktu. Bunlar da kilise tarafından incelenmeye değer bulunmamıştı. Batı Aristo'yu İbni Rüşd'ün eserlerinin tercümesinden sonra tanımaya başladı. Endülüs Emevi Devleti sultanı Yakup Yusuf'un talimatı Aristo külliyyatını hazırlayan İbni Rüşd Aristo'nun "Politika" adlı eserini İslam dünyasına ilk defa tanıtmıştır. Teoriden pratiğe gidiş Aristo'dan öğrenilmiştir.

Bu filozofların dışında birçok Yunan filozofunu İslam dünyası eserleri veya görüşleri ile biliniyordu.

İslam dünyasında önemli etkileri olan diğer bir medeniyette Hint düşüncesidir. İlk olarak **Halid b.Velid**

Hindistan'ı baştan sona gezerek Hintlilerin dini inancını kitaplaştırmıştır. Yine

Biruni Hint felsefesini anlatan

“

Tahkik ma lil Hind”

adlı kitabı hazırlamıştır.

Bu kitapta tarih, coğrafya ve felsefe ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Buda'nın hayatı ve Hint mistizmi İslam dünyasında tanıtılmıştır. "Cevlakilik" ve "Dazlakilik" hareketi Hint mistizminin etkisi altındadır. İbrahim Ethem ve Beyazıt Bestami ve onların melamik anlayışı Hint felsefesinden etkilenmiştir. Özellikle başta Hallac-ı Mansur olmak üzere tasavvufçuların birçoğunun Hindistan'a gittiği bilinmektedir. Hatta Hallac-ı Mansura ait "ene'l-hak" deyiminin de Hint Mistisizminden aynen tercüme edildiği bilinmektedir.

İslam Düşüncesini Etkileyen Yabancı Kaynaklar

Prof. Dr. İlhan Yıldız tarafından yazıldı.

Salı, 03 Kasım 2015 21:54 - Son Güncelleme Pazartesi, 24 Ekim 2022 23:52

İslam dünyası üzerinde etki yapan son medeniyette İran felsefesi ve mistizmidir. İran'dan bazı eserler İslam dünyasında çevrilmiştir. Ancak bu çevirilerin İslam dünyasında derin izler bırakmadığı açıktır. İslam dünyası İran'dan yapılan eser çevirilerinden ziyade İran düşüncesini genel olarak anlatan kitaplara ilgi göstermiştir. Örneğin, **İbni Miskeveyh'in "Cavidan Hirad" kitabı. Bu kitap ahlaki öğütleri içermektedir. İbni Mukaffa "Hudayiname" adlı eseri de bu kabildendir.**

Not: Bu yazı makale, köşe yazısı vs. gibi akademik bir yazı değildir. Sadece ders notu olarak kullanılmaktadır..